

vom. Ona nam daje novu i cjelovitu sliku povijesti hrvatskoga književnog jezika. Dosađajna je bila nepotpuna i u osnovi kriva.

Na povijest hrvatskoga književnog jezika nakon pobjedničkoga razdoblja hrvatskih vukovaca gledali smo u svjetlu u kojem su je prikazivali pobjednici. A oni nisu imali razumijevanja za ono što je bilo prije njih. Prikazivali su to doba, i djelovali su tako, kao da u njemu nije bilo ništa vrijedno, da su oni zapravo početak novoga i jedino pravog puta. Koliko su i isticali ime Ljudevita Gaja, spominjali su ga više kao dobrodošlu parolu. Tako je opća slika svih obrazovanih, pa i prosječno obrazovanih lingvista, bila kriva jer su u nju unošene samo one činjenice koje su se s njom slagale, druge su se iskrivljavale, a treće su se prešućivale ili su bile nepoznate. Brozović posebno ističe kako je *jezična* uloga Ljudevita Gaja bila precijenjena — što je onda išlo na štetu njegove političke i kulturne uloge — značenje Bečkoga književnog dogovora predimenzionirano, a djela hrvatskih pisaca od preporoda do pobjede hrvatskih vukovaca izdavana su poslije s izmijenjenim jezikom. Sve je to djelovalo tako kao da je Ljudevit Gaj i u jezičnom pogledu napravio dubok jaz. Po tome je opća slika bila ovakva: suvremeni srpskohrvatski književni jezik, a s njime i suvremena hrvatska i srpska književnost počinju od Ljudevita Gaja i Vuka Stefanovića Karadžića. Sažetak takvih gledanja može se naći u članku Aleksandra Belića *Srpski jezik među drugim slovenskim jezicima*. U početku on sažeto prikazuje povijest srpskoga i hrvatskoga književnog jezika. Ističe da su Srbi do Vuka Karadžića imali »nenarodni« književni jezik: crkvenoslavenski u srpskoj redakciji, zatim ruskoslavenski i srpskoslavenski, a Hrvati hrvatski crkvenoslavenski. »Ali pored tih nenarodnih književnih jezika, iako u mnogome bliskih srpskohrvatskom jeziku, bilo je u srpskohrvatskoj kulturi nekoliko pokrajinskih književnosti, katkada i od velikog značaja za srpskohrvatski narod — kao što je bila dubrovačka književnost, sa narodnim jezicima.«¹ Tu spominje čakavski književni jezik, dubrovački, bosansku knji-

ževnost s Matijom Divkovićem na čelu, dalmatinsku štokavsku s Andrijom Kačićem Miošićem, ne prelazi ni preko »malene, ali značajne slavonske književnosti, sa Matijom Reljkovićem na čelu«, navodi dakle gotovo iste činjenice kao i Brozović, ali sa sasvim suprotnim zaključkom:

»Sve je to presečeno radom Vuka Karadžića (od 1814 g. i docnije) i radom Ljudevita Gaja, osnivača t. zv. Ilirskog pokreta, od 30-te godine XX v. Iako su njihovi putevi bili u prvo vreme različni, ipak su se hrvatski rodoljubi sreli sa Vukom na istom terenu 1850 godine.«²

Jezično djelovanje Vuka Karadžića u Srba zaista znači korjenit prijelom s dotadašnjom jezičnom praksom, ali u Hrvata, ističe Brozović s pravom, takva prijeloma u jezičnom, pa ni u književnom, smislu nije bilo. Ljudevit je Gaj dotadašnji hrvatski štokavski književni jezik, koji je postojao i prije Gaja i koji je bio većinski, samo proširio i na onu manjinu Hrvata koji su se služili kajkavskim književnim jezikom. Gajeva je *jezična* zasluga u tome što je sve Hrvate ujediniio u jednom književnom jeziku. »Korjenit prijelom«, a prema njemu i kriva slika nastaju kad se hrvatska jezična situacija promatra »zagrebocentrično«, a ta je osnovica očito preuska za cjelovitu sliku. Ona je sasvim drugačija ako jezična zbivanja promatramo »kroatocentrično«, kako to čini Brozović, dakle sa širega gledišta.

Brozović je nekim svojim prijašnjim radovima, a posebno navedenom studijom promijenio tu netočnu i štetnu dihotomiju, prevladao ju je uspješnom sintezom svojih istraživanja i istraživanja drugih filologa. Odembra disiecta napravio je cjelinu vidljivu kao na dlanu: preglednu i lako pamtljivu. Cijelu povijest hrvatskoga književnog jezika od Bašćanske ploče do naših dana podijelio je u šest razdoblja, tri predstandardna i tri razdoblja razvoja jezičnoga standarda:

¹ Oko našeg književnog jezika, Beograd, 1951, str. 26. U Napomenama ovoj knjizi, str. 325, piše: »Iz predavanja prof. A. Belića održanog u Slavističkom seminaru na Bledu 10 avg. 1950 g.«

² N. dj., str. 27.